

Keskkonna- ja energiaalase riigiabi suuniste (aastateks 2014–2020)¹ läbivaatamise ettepanekule lisatud seletuskiri

Komisjon avaldab konsulteerimiseks keskkonna- ja energiaalase riigiabi suuniste (aastateks 2014–2020) läbivaatamise ettepaneku. Kodanikke ja sidusrühmi kutsutakse üles esitama arvamusi käesoleva ettepaneku ja selle kohta, kuidas läbivaadatud suunised aitaksid kulutõhusal viisil saavutada ELi rohelises kokkuleppes seatud CO₂-neutraalsuse, energia- ja ressursitõhususe, ringmajanduse, saastamise vähendamise ja elurikkuse eesmärgi, pidades samas võimalikke konkurentsimooneid. Avalik konsultatsioon kestab kaheksa nädalat. Peale selle, nagu juba teatati esialgses mõjuhindangus, korraldatakse kohtumine liikmesriikidega, et saada neilt tagasisidet konsulteerimiseks esitatud suuniste eelnõu kohta. Selle avaliku konsultatsiooni käigus kogutud teavet kasutatakse läbivaatamise aluseks oleval mõju hindamisel.

2020. aasta novembris avaldas komisjon esialgse mõjuhindangu, et teavitada kodanikke ja sidusrühmi keskkonna- ja energiaalase riigiabi suuniste läbivaatamise kavatsusest, ning algatas küsimustikul põhineva avaliku konsultatsiooni, et koguda suuniste läbivaatamiseks sidusrühmadelt tagasisidet. Samal ajal avaldas konkurentsi peadirektoraat üleeuroopalise ettepanekute esitamise kutse aruteluks selle üle, kuidas ELi konkurentsipoliitika võiks rohelist kokkulepet kõige paremini toetada. Sellele järgnes 4. veebruaril 2021 juhtiva asepresidendi Margrethe Vestageri korraldatud konverents, kus tutvustati erinevaid vaatenurki sellele olulisele teemale, mida võeti arvesse ka suuniste läbivaatamisel.

Käesoleva seletuskirja eesmärk on selgitada läbivaatamise ettepaneku eesmärki ja ulatust. Seletuskiri on lisatud avalikule konsultatsioonile kliima-, keskkonnakaitse- ja energiaalase riigiabi 2022. aasta suuniste üle.

1. Kontekst

Komisjon on seadnud Euroopa roheline kokkulepe üheks peamiseks prioriteediks, et muuta EL õiglaseks ja jõukaks ühiskonnaks, millel on kaasaegne, ressursitõhus ja konkurentsivõimeline majandus. Komisjoni kliimaeesmärgi tugevdati 2019. aastal Euroopa roheline kokkulepe teatisega,² milles seati eesmärk saavutada 2050. aastaks kasvuhoonegaaside netoheite nulltase. Selleks, et EL liiguks vastutustundlikult 2050. aastaks kliimaneutraalsuse saavutamise poole, on komisjon teinud ka ettepaneku vähendada kasvuhoonegaaside heidet 2030. aastaks vähemalt 55 % võrra³. Need ambitsioonikad eesmärgid on sätestatud kavandatud Euroopa kliimaseaduse tekstis.

Keskkonnasäästlikule majandusele üleminekuga kaasnevate CO₂-neutraalsuse, energia- ja ressursitõhususe, ringluse, saastamise vähendamise ning elurikkuse eesmärkide saavutamine nõuab märkimisväärsed jõupingutusi ja sihipärast toetust. Rohelise kokkuleppega seatud eesmärgi saavutamiseks on vaja märkimisväärsed investeeringuid, sealhulgas täiendavaid investeeringuid taastuvenergiasse. Komisjoni hinnangul on hiljuti suurendatud 2030. aasta kliima- ja energiaeesmärkide saavutamiseks vaja igal aastal 350 miljardi euro ulatuses lisainvesteeringuid. Investeeringuvajaduse ulatus eeldab nii erasektori kui ka avaliku sektori vahendite kulutõhusat kasutamist. See mõjutab kõiki sektoreid ja seega majandust tervikuna.

¹ ELT C 200, 28.6.2014, lk 1–55.

² Komisjoni 11. detsembri 2019. aasta teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa roheline kokkulepe“ (COM(2019) 640 final).

³ Komisjoni 17. septembri 2020. aasta teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa 2030. aasta kliimaeesmärgi suurendamine: investeerimine kliimaneutraalsesse tulevikku meie inimeste hüvanguks“ (COM(2020) 562 final).

Riigiabi eeskirjadel on Euroopa roheline kokkuleppe ja õiglase ülemineku mehhanismi eesmärkide saavutamisel oluline roll. Euroopa roheline kokkuleppe teatisega on konkreetselt ette nähtud riigiabi eeskirjade läbivaatamine eesmärgiga kajastada kõnealuseid poliitikaeesmärke, toetada kulutõhusat üleminekut kliimaneutraalsusele ning soodustada fossiilkütustega, eelkõige kõige saastavamate fossiilkütustega, seotud toetuste järkjärgulist kaotamist, tagades samal ajal siseturul võrdsed tingimused.

Praegused, 2014. aastast pärinevad keskkonna- ja energiaalase riigiabi suunised kaotavad kehtivuse 31. detsembril 2021. Seetõttu on eesmärk, et uued suunised jõustuksid 2022. aasta alguses.

2019. aastal viis komisjon läbi riigiabi ajakohastamise paketi toimivuskontrolli, mille kokkuvõtte avaldati 30. oktoobril 2020⁴.

Tulemused näitasid, et keskkonna- ja energiaalase riigiabi suunised ning üldise grupierandi määruse eeskirjad keskkonnakaitse ja energia kohta on üldiselt aidanud kaasa kliimaeesmärkide saavutamisele, kuid teatavaid aspekte tuleks lihtsustada ja ajakohastada nii, et kaubanduse ja konkurentsi moonutused oleksid minimaalsed. Lisaks nõuab Euroopa roheline kokkuleppe keskkonna- ja energiaalase riigiabi suuniste ulatuslikumat ja põhjalikumat läbivaatamist, et need vastaksid täielikult rohelisest kokkuleppest tulenevatele eesmärkidele.

Suuniste läbivaatamisel tuginetakse hindamisele ning mitmesugustele tõendite ja andmete allikatele, sealhulgas riigiabi asjadega seotud praktikale, välisele uuringule ja sidusrühmade sisendile. Komisjon kogus arvamusi 2020. aastal korraldatud avaliku konsultatsiooni käigus. Neid täiendatakse käesoleva avaliku konsultatsiooni käigus saadud tagasisidega.

Paralleelselt vaadatakse läbi ka üldise grupierandi määruse asjakohased sätted, mis täiendavad käesolevaid suuniseid. Kõnealuseid läbivaadatud sätteid käsitlev avalik konsultatsioon on kavas korraldada 2021. aasta suvel.

2. Lävivaatamise põhjendus

Lävivaatamise kaks peamist alustala on järgmised:

- suuniste kohaldamisala laiendamine uutele valdkondadele (nt keskkonnasõbralik liikuvus, elurikkus) ja kõigile tehnoloogilistele lahendustele, mis aitavad täita rohelist kokkulepet, võimaldades suuremaid abisummasid (100 % rahastamispuudujäägist) ja uusi abivahendeid (nt CO₂ hinnavahetepingud);
- siseturuga kokkusobivuse eeskirjade paindlikumaks muutmine, mis hõlmab valdkondadevaheliste meetmete lihtsustatud hindamist ja võimalust üldiselt mitte teatada eraldi suurtest keskkonnahoidlikest investimisprojektidest, mis viiakse ellu heakskiidetud kavade raames.

Suuniste laiema kohaldamisalaga peavad kaasnema kaitsemeetmed tagamaks, et abi suunatakse tõepoolest sinna, kus seda on vaja keskkonnakaitse parandamiseks, piirdub keskkonaeesmärkide saavutamiseks vajalikuga ega moonuta konkurentsi ega siseturu terviklikkust. Suuniste läbivaatamise eesmärk on ka tagada koosõla ja sidusus asjakohaste ELi õigusaktide ja poliitikaga keskkonna- ja energiavaldkonnas.

Fossiilkütustega seotud toetuste järkjärgulise kaotamisega seoses selgitatakse suunistes, et kõige saastavamate fossiilkütuste toetamist hõlmavatel meetmetel üldjuhul tõenäoliselt puudub positiivne

⁴ <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/2044-Fitness-check-of-2012-State-aid-modernisation-package-railways-guidelines-and-short-term-export-credit-insurance>

keskkonnamõju ja neil on sageli oluline negatiivne mõju, sest need võivad suurendada negatiivseid keskkonnaga seotud välismõjusid turul. Sama kehtib ka meetmete kohta, mis hõlmavad uusi investeeringuid maagaasi, välja arvatud juhul, kui tõendatakse, et investeeringud on kooskõlas liidu 2030. aasta kliimaeesmärgiga ja 2050. aastaks seatud kliimaneutraalsuse eesmärgiga. Seetõttu osutatakse kavandatud suunistes, et selliste meetmete puhul on positiivne järeldus tasakaalustatuse kriteeriumi kohta ebatõenäoline (ja seega on ebatõenäoline, et riigiabi oleks võimalik).

Üldise grupierandi määrase asjakohaste sätete läbivaatamise eesmärk on veelgi soodustada keskkonnanahaidlikke investeeringuid, laiendades kohaldamisala sellistele juhtvaldkondadele nagu keskkonnasõbraliku liikuvuse taristu ja elurikkus ning vaadates läbi hoonete energiatõhusust ja ressursitõhusust käsitlevad sätted, et muuta need toimivamaks. Lisaks muudetakse eeskirjad abikõlblike kulude määramise ja abi osakaalude osas paindlikumaks.

Järgmistes jagudes antakse ülevaade peamistest muudatustest, mida komisjon läbivaatamise praeguses etapis kaalub. Konsulteerimiseks esitatud suuniste eelnõu tekst ei ole lõplik ning seda hinnatakse uuesti, võttes arvesse käesoleva avaliku konsultatsiooni käigus saadud tagasisidet ja tõendeid.

3. Abi kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks ja sidumiseks, sealhulgas taastuenergia toetamise kaudu

Selleks et võimalikult suurel määral hõlbustada liidu kliimaeesmärkide saavutamist, laiendatakse kavandatud suuniste kohaldamisala kõikidele tehnoloogilistele lahendustele, mis vähendavad kasvuhoonegaase ja parandavad energiatõhusust. Selles suuniste jaos välditakse teadlikult konkreetsete tehnoloogiliste lahenduste mainimist, kuna eesmärk on võimaldada kõiki tehnoloogiaharusid ja lähenemisviise, mis võivad anda panuse, ning nii tagada, et suunised on võimalikult tulevikukindlad. See jagu hõlmab siiski täielikult taastuenergia toetamist ning võimaldab nende eeskirjade raames jätkuvalt kasutada konkreetseid taastuenergia kavasisid, et tagada liikmesriikidele vajalikud vahendid liidu taastuenergia eesmärkide saavutamise toetamiseks.

Kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamiseks ja/või energiatõhususe parandamiseks on võimalik anda abi keskkonnasõbralikumate investeeringute ja tegevuste täiendavate netokulude kogusumma ulatuses ning mitmesugustes vormides, sealhulgas hinnavahelepingute alusel, järgides siiski eeskirju, millega tagatakse, et turuhindade kujunemist ei moonutata põhjendamatult.

Selleks et suurendada läbipaistvust, tagada, et täiendav paindlikkus on hästi kalibreeritud ja motiveerib sidusrühmi toetusmeetmete kavandamisel osalema, nähakse kliima-, keskkonnakaitse- ja energiaalase riigiabi suunistega ette nõue korraldada teatavatel tingimustel avalik konsultatsioon kava peamiste elementide teemal.

Selleks et tagada, et abi on tõepoolest vajalik, ja vältida CO₂-heite vähendamiseks vähem kulutasuvate investeeringute toetamist, peavad liikmesriigid selgelt määratlema kõigi toetatavate projektitüüpide kulud kliimakaitsele, väljendatuna abisummana kasvuhoonegaaside heite vähendamise ühiku kohta (EUR/CO₂-ekvivalenttonn). Sellele vaatamata ei ole kohustuslik kasutada seda parameetrit abi saavate projektide valiku alusena.

Ülerahastamise ja turumoonutuste vähendamiseks on abi andmise ja selle suuruse kindlaksmääramise vaikumisi mehhanismiks konkurentsipõhine pakkumismenetlus. Pakkumismenetlused peaksid liikmesriigis olema võimalikult suures ulatuses avatud konkureerivatele tehnoloogilistele lahendustele, mille abil on võimalik saavutada kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise eesmärk, välja arvatud juhtudel, kus see ei ole põhjendatud.

Samuti palub komisjon esitada märkusi selle kohta, kas lisada suuniste kohaldamisalasse abi, mida antakse kasvuhoonegaaside sidumiseks keskkonnast. Tehnoloogilised lahendused, mis võimaldavad

kasvuhoonegaaside sidumist välisõhust, võivad aidata kaasa ELi eesmärkide saavutamisele, kuid ei tohiks vähendada jõupingutusi muude olemasolevate heite vältimise või vähendamise vahendite ammendamiseks. Lisaks on näiteid erasektori mittesubsideeritud investeeringutest kasvuhoonegaaside sidumisse, mis osutavad, et abi ei pruugi alati olla vajalik. Märkused on oluliseks aluseks teadlikule otsusele selle kohta, kas suuniste kohaldamisala peaks hõlmama kasvuhoonegaaside sidumist keskkonnast.

4. Muu keskkonnavaline abi

4.1. Abi hoonete energiatõhususe ja keskkonnatoime parandamiseks

Selleks et saavutada 2030. aastaks heitkoguste vähenemine vähemalt 55 % võrra, tuleb ELis vähendada hoonete kasvuhoonegaaside heidet 60 %. Komisjoni teatistes renoveerimislaine kohta⁵ seatakse eesmärk vähemalt kahekordistada renoveerimist järgmise kümne aasta jooksul ning tagada, et renoveerimisega kaasneb suurem energia- ja ressursitõhusus.

Põhjaliku renoveerimise hõlbustamiseks võivad liikmesriigid kombineerida abi, mida antakse hoonete energiatõhususe parandamiseks, abiga investeeringute tegemiseks, millega parandatakse hoonete energiatõhusust või keskkonnatoimet, nagu investeeringud kohapealsesse taristusse taastuvatest energiaallikatest energia tootmiseks ja säilitamiseks, elektrisõidukite laadimispunktidest ja digiteerimisseadmetesse.

Tagamaks, et abi toob kaasa energiatõhususe tegeliku paranemise, on nõutav teatav minimaalne energiasääst. Abimeetmete puhul, millega kaasneb märkimisväärne energiasääst, võib abi osakaal olla suurem.

Kavandatud suunised sisaldavad konkreetseid eeskirju energiatõhususe lepingute sõlmimise soodustamiseks energiateenuse ettevõtjatele antava abi kohta.

4.2. Abi keskkonnasõbralikule liikuvusele

2050. aastaks seatud kliimaneutraalsuse eesmärgi saavutamist silmas pidades sedastati Euroopa rohelises kokkuleppes vajadus vähendada transpordisektori heitkoguseid 90 %. Komisjoni teatistes „Säästva ja aruka liikuvuse strateegia“⁶ kinnitatakse Euroopa rohelise kokkuleppe eesmärki ja esitatakse mitu vahe-eesmärki, mis kajastavad sektorite liikumist selle eesmärgi saavutamise suunas⁷.

Selleks et hõlbustada üleminekut keskkonnasõbralikule liikuvusele, on kavandatud suuniste alusel võimalik toetada keskkonnasõbralike sõidukite (mida kasutatakse reisijate ja kauba õhu-, maantee-, raudtee-, sisevee-, mere- ja rannalähedaseks veoks) soetamist, sealhulgas maagaasil töötavate sõidukite soetamist, kui need kujutavad endast vajalikku vahetehnoloogiat üleminekul heitevabale liikuvusele, või sõidukite moderniseerimist. Lisaks laiendatakse suuniste kohaldamisala, et anda liikmesriikidele võimalus toetada keskkonnasõbralike sõidukite käitamiseks vajaliku üldkasutatava laadimis- ja tankimistaristu kasutuselevõttu, tõrjumata välja erainvesteeringuid sellesse sektoris.

⁵ Komisjoni 14. oktoobri 2020. aasta teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa renoveerimislaine – keskkonnahoidlikumad hooned, uued töökohad, parem elujärg“ (COM(2020) 662 final).

⁶ Komisjoni 9. detsembri 2020. aasta teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Säästva ja aruka liikuvuse strateegia – Euroopa transpordivaldkonna edasise arengu suunad“ (COM(2020) 789 final).

⁷ Need hõlmavad muu hulgas eesmärgi, et 2030. aastaks on maanteedel kasutusel vähemalt 30 miljonit heitevaba sõiduauto ja 80 000 heitevaba veoauto ning et 2050. aastaks on peaaegu kõik sõidua autod, kaubikud, bussid ja uued raskeveokid heitevabad.

Üldjuhul tuleb abi anda konkurentsipõhise pakkumismenetluse kaudu, et tagada abi piirdumine minimaalselt vajalikuga. Keskkonnasõbralikele sõidukitele antava abi puhul võimaldavad kliima-, keskkonnakaitse- ja energiaalase riigiabi suunised liikmesriikidel määrata kindlaks kõige sobivama abivormi ja katta kõik täiendavad omamisega seotud kulud. Laadimis- ja tankimistaristu puhul on liikmesriikidel võimalik rahastada projekte kuni kogu rahastamispuudujäägi ulatuses.

4.3. Abi ressursitõhususe suurendamiseks ja ringmajandusele ülemineku toetamiseks

ELi ringmajanduse tegevuskavas,⁸ mille eesmärk on Euroopa rohelisest kokkuleppest tuleneva põhjaliku muutuse raames kiirendada ELi üleminekut ringmajandusele, nähakse ette, et suuniste läbivaatamisel tuleb võtta arvesse ringmajandusega seotud eesmärgid.

Suunised sisaldavad ressursitõhusust ja ringlust käsitlevat uut jagu, mis hõlmab abi investeeringuteks ressursitõhususe parandamiseks ning jäätmete või muude toodete, materjalide või ainete tekke vältimise, korduskasutamiseks või ringlussevõtuks ettevalmistamiseks ja ringlussevõttu.

Abikõlblike kulude arvutamisel lähtutakse vastupidise stsenaariumi kindlaksmääramisest, et tagada abi piirdumine keskkonnakulude hüvitamisega. Kui vastupidist stsenaariumi ei ole võimalik kindlaks määrata, pakutakse välja alternatiivne arvutusmeetod. Abi ülemmäär on 40 % abikõlblikest kuludest, kuid abi osakaalu võib suurendada VKEde, abi saavates piirkondades tehtavate investeeringute ja ökoinnovatsiooni projektide puhul. Abi võib anda ka konkurentsipõhise pakkumismenetluse kaudu.

Tegevuskulude katmiseks võib abi anda üleminekuperioodil ja üksnes juhul, kui see on seotud konkreetsete jäätmevoogude või jäätmeliikide puhul jäätmete või muude toodete, materjalide või ainete liigiti kogumise ja sorteerimisega nende korduskasutamiseks ettevalmistamise või ringlussevõtu eesmärgil.

4.4. Muu keskkonnavaline abi

Saastamise vähendamine

Uus jagu hõlmab muu kui kasvuhoonegaasidest tuleneva saastamise ja heite (nt lämmastikoksiidid, vääveldioksiid, müra, fosfaadid jne) vältimiseks või vähendamiseks antavat abi.

Tagamaks, et abi suunatakse investeeringutele, millel on positiivne mõju saastamise vähendamisele, peavad liikmesriigid kvantifitseerima oma meetmete keskkonnamõju. Abikõlblike kulude arvutamise lihtsustamiseks nähakse kavandatud suunistes ette alternatiivsed proportsionaalsuse eeskirjad juhaks, kui vastupidist stsenaariumi ei ole võimalik kindlaks määrata. Abi ülemmäär on 40 % abikõlblikest kuludest, kuid abi osakaalu võib suurendada VKEde puhul ja abi saavates piirkondades tehtavate investeeringute puhul. Abi võib anda ka konkurentsipõhise pakkumismenetluse kaudu.

Kaubeldavate lubade vormis antava abi suhtes kohaldatakse erieeskirju.

Taastamine ja elurikkus

Kavandatud suuniste kohaldamisala laiendatakse nii, et need ei hõlma üksnes saastest puhastamiseks antavat abi, vaid ka looduse ja ökosüsteemide taastamiseks ning elurikkuse kaitsmiseks ja taastamiseks antavat abi.

Kavandatud suunised võimaldavad liikmesriikidel anda abi summas, mis moodustab kuni 100 % saastest puhastamise, taastamise või elurikkuse projekti kuludest, millest on maha arvatud saastest

⁸ Komisjoni 11. märtsi 2020. aasta teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Uus ringmajanduse tegevuskava. Puhtama ja konkurentsivõimelisema Euroopa nimel“ (COM(2020) 98 final).

puhastamisest või taastamisest tulenev ala väärtuse tõus. Vastavalt põhimõttele „saastaja maksab“ ei saa abi anda isikule, kes on kohustatud keskkonnaseisundi halvenemist ja saastumist ära hoidma ja heastama, välja arvatud juhul, kui abi on vajalik saastest puhastamise või taastamise projekti ulatuse või ambitsioonikuse suurendamiseks määral, mis läheb kaugemale sellise isiku õiguslikest kohustustest.

Maksuvähendused

Võttes arvesse liikmesriikide maksualast autonoomiat ja selleks, et pakkuda neile paindlikkust maksuvähenduse vormis meetme kavandamisel, sisaldavad kavandatud suunised eraldi jagu, milles esitatakse sellekohased siseturuga kokkusobivuse kriteeriumid (nt lihtsustused, eelkõige erand konkurentsipõhise pakkumismenetluse nõudest). See jagu on jagatud kaheks alajaotiseks: i) keskkonnamaksude või -tasude vähendused, mis on vajalikud teatavate ressursimahukate sektorite puhul (2014. aasta keskkonna- ja energiaalase riigiabi suuniste jao 3.7.1 olemasolevate sätete kohaldamise jätkumine); ii) maksude ja/või maksutaoliste tasude vähendamine, mille esmane eesmärk on kaitsta keskkonda, s.t motiveerida abisaajaid viima ellu projekte või tegevust, mille tulemuseks on väiksem saastamine või ressursside tarbimine.

Abi ei tohi ületada maksu või tasu tavamäära või -summat, mida muidu kohaldataks. Sõltuvalt sellest, kas tegemist on investeringuteks ettenähtud abiga või tegevusabiga, kohaldatakse täiendavaid konkreetseid kaitsemeetmeid.

5. Energiasektoris antav abi

5.1. Abi elektrivarustuskindluse tagamiseks

Kavandatud suunistes säilivad suures osas 2014. aasta keskkonna- ja energiaalase riigiabi suuniste eeskirjad, need hõlmavad valdkondlike õigusaktide peamisi aspekte ja neis kodifitseeritakse riigiabiastjadega seotud kohtupraktika alates 2014. aastast, eelkõige täpsustades, et suuniseid kohaldatakse ka võrgu ülekoormuse ja katkestatavuse meetmete suhtes.

Kavandatud suunised võimaldavad liikmesriikidel muuta oma varustuskindluse meetmed keskkonnahoidlikumaks (nt kehtestades ranged riiklikud heitkoguste piirmäärad või lisades oma varustuskindluse meetmetele muid keskkonnakriteeriume).

Selleks et suurendada läbipaistvust ja stimuleerida sidusrühmade osalemist nende keeruliste toetusmeetmete kavandamisel, kehtestatakse teatavate asjaolude korral avaliku konsultatsiooni nõue.

5.2. Abi energiataristule

Energiataristule antava riigiabi eeskirju kohaldatakse olukorras, kus paljusid projekte, eelkõige suuremaid projekte, kaasrahastatakse ELi struktuurifondidest. Lisaks on suur osa taaste- ja vastupidavusrahastu kuludest juhtalgatuse „Power up“ raames ette nähtud spetsiifiliste taristuprojektide jaoks. Kavandatud suunistes korratakse selgelt, et riigiabiga seotud küsimused tõstatuvad ainult juhul, kui taristut käitatakse väljaspool võrguettevõtjate loomulikke ja seaduslikke monopole.

Kavandatud suuniste kohaldamisala laiendatakse ka uutele taristukategooriatele, mis on alates praeguste keskkonna- ja energiaalase riigiabi suuniste kehtestamisest muutunud olulisemaks, nagu vesiniku ja saastevabade gaaside torustikud, ning täiendavatele uutele taristukategooriatele, mis võivad esile kerkida järgmistel aastatel. Sellistesse uutesse taristukategooriatesse tehtavaid investeringuid hinnatakse konkurentsimoonutuste vältimise ja proportsionaalsuse osas üldiste hindamispõhimõtete alusel.

Fossiilkütustega seotud taristurajatiste tehnoloogilise kinnistumise vältimiseks kehtestatakse maagaasitaristusse (nt veeldatud maagaasi terminalid) tehtavate investeeringute toetamise puhuks täiendavad kaitsemeetmed, näiteks nõue, et gaasitaristu peab olema valmis vesiniku kasutamiseks või ei tohi muul viisil tekitada seotuse efekti. Kavandatud suunised ei hõlmaks muude fossiilkütuste liikide (eelkõige nafta) taristut.

5.3. Abi kaugkütteks ja -jahutuseks

Kaugkütte ja -jahutuse puhul säilitatakse Euroopa rohelise kokkuleppe investeerimiskava teatisega⁹ ning taaste- ja vastupidavusrahastu juhise¹⁰ ette nähtud lihtsustused. Need eeskirjad a) annavad võimaluse hinnata võrgu ja soojusallika jaoks antava abi proportsionaalsust võrreldes rahastamispuudujäägiga (s.t võtmata arvesse varasemaid abi osakaale) ning b) neis selgitatakse, et kui ajakohastamisse tehtava investeeringu tulemusena ei saavutata veel vastavust energiatõhususe standardile, võib abi siiski heaks kiita tingimusel, et kolme aasta jooksul alustatakse täiendavat ajakohastamist energiatõhususe standardile vastavuse saavutamiseks.

Ka selle abi puhul võetakse kasutusele täiendavad kaitsemeetmed fossiilkütustega seotud kaugkütteprojektide seotuse efekti vastu. Vastavalt 2. jaos kirjeldatud üldisele lähenemisviisile selgitatakse kavandatud suunistes, et abi andmine uueks soojatootmiseks, mis põhineb kõige saastavamatel fossiilkütustel, ei ole tõenäoliselt võimalik, võttes arvesse positiivse keskkonnamõju puudumist ja sellise abi täiendavat negatiivset mõju. Positiivne mõju võib tõenäoliselt siiski olla fossiilkütustel põhinevate elektrijaamade ümber asuvate soojatranspordivõrkude ajakohastamiseks antaval abil, tingimusel et seeläbi ei suurendata fossiilkütustepõhist energiatootmist (nt ühendades uusi kliente).

Abi puhul kaugkütteprojektidele, mis hõlmavad gaasi, peavad liikmesriigid selgitama, kuidas nad tagavad, et investeering on kooskõlas liidus 2050. aastaks seatud kliimanetraalsuse eesmärgi saavutamise üldstrateegiaga.

5.4. Abi söe-, turba- ja põlevkivitööstuse sulgemiseks

Loobumine söel, turbal ja põlevkivil põhinevast elektritootmisest on üks tähtsamaid CO₂-heite vähendamise tegureid liidu energiasektoris. Kavandatud suunised sisaldavad siseturuga kokkusobivuse eeskirju kahte liiki abimeetmete puhul, mida liikmesriigid võivad võtta selleks, et toetada sütt (nii kivisütt kui ka pruunsütt), turvast või põlevkivi põletavate elektrijaamade sulgemist ning potentsiaalselt ka nende kütustega seotud kaevandamistegevuse lõpetamist (ühiselt „sõe, turba ja põlevkiviga seotud tegevus“).

Esimeses alajaotises käsitletakse abi, mida liikmesriigid annavad söe, turba ja põlevkiviga seotud kasumliku tegevuse ennetähtaegse lõpetamise, eelkõige saamata jäävate tulude kompenseerimiseks. Võimaluse korral määratakse abisumma kindlaks konkurentsipõhise pakkumismenetluse kaudu. Kõige tõhusamate projektide rakendamise tagamiseks on vaja kvantifitseerida ka keskkonnakasu.

Teises alajaotises käsitletakse abi, mida liikmesriigid annavad söe, turba ja põlevkiviga seotud konkurentsivõimetu tegevuse lõpetamisest tulenevate erakorraliste sotsiaal- ja keskkonnakulude katmiseks. Kavandatud suunistes on määratletud kaetavate abikõlblike kulude kategooriad. Keskkonnaeeskirjade rikkumisest tulenevad ja jooksva tootmisega seotud kulud ei ole abikõlblikud.

⁹ Komisjoni 14. jaanuari 2020. aasta teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Kestliku Euroopa investeerimiskava. Euroopa rohelise kokkuleppe investeerimiskava“ (COM(2020) 21 final).

¹⁰ https://ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/template_RFF_district_heating.pdf

6. Abi, mida antakse energia suurtarbijatele elektrimaksude vähendamise vormis

ELi majanduse ümberkujundamist kooskõlas Euroopa rohelise kokkuleppega rahastatakse osaliselt elektritarbimise maksudest. Sellega seoses on tõenäoline, et liikmesriigid jätkavad sellise poliitika rahastamist maksude kaudu ja on võimalik, et need maksud suurenevad. Teatavate sektorite jaoks, mis on eriti avatud rahvusvahelisele kaubandusele ja sõltuvad väärtuse loomisel suurel määral elektrienergiast, võivad sellised maksud kujutada endast suurt finantskoormust. Seetõttu on keskkonna- ja energiaalase riigiabi suunistega võimaldatud liikmesriikidel kehtestada kõnealuste maksude maksmisel valikulisi vähendusi. Kavandatud suunised võimaldaksid jätkuvalt teha maksuvähendusi, et kõrvaldada suurenenud risk, et abikõlblike sektorite tegevus viiakse väljapoole Euroopa Liitu piirkondadesse, kus keskkonnateemad puuduvad või keskkonnanäesmärgid on vähem ambitsioonikad. Komisjon on need sektorid kindlaks määranud ja kehtestanud proportsionaalsuse nõuded, võttes arvesse, et kui vähendused on liiga suured või kui neid võimaldatakse liiga paljudele elektritarbijatele, võib ohtu sattuda taastuvenergia toetuse rahastamine üldse ning konkurentsi- ja kaubandusmoonutused võivad olla eriti suured.

Abikõlblikkus määratakse kindlaks sektori tasandi elektritarbimise intensiivsuse ja kaubavahetuse intensiivsuse künniste alusel. Sektorid on abikõlblikud, kui nende kaubavahetuse intensiivsus on liidu tasandil vähemalt 20 % ja elektritarbimise intensiivsus on liidu tasandil vähemalt 10 %. Lisaks leiab komisjon, et sarnane risk esineb sektorites, kus elektritarbimise intensiivsus on vähemalt 7 % ja kaubavahetuse intensiivsus on vähemalt 80 %. 20 % suurune kaubavahetuse intensiivsuse künnis on kooskõlas meetodikaga, mida kasutatakse kasvuhoonegaaside heite ülekandumise ohuga sektorite loetelu kindlaksmääramiseks ELi heitkogustega kauplemise süsteemi raames,¹¹ ning nende sektorite loetelu kindlaksmääramiseks, mille puhul HKSiga seotud riigiabi suuniste kohaselt esineb tegelik kasvuhoonegaaside heite ülekandumise oht kaudsete heitkoguste kulude tõttu¹². Lisaks leiab komisjon, et märkimisväärne risk, et abikõlblikes sektorites toimuv tegevus liigub väljapoole Euroopa Liitu, tuleneb asjaomastest maksudest üksnes siis, kui nende maksude üldine kumulatiivne tase (enne vähendusi) saavutab teatava minimaalse kulude taseme MWh kohta.

Selleks et võtta arvesse rohelise kokkuleppe kõrgemaid eesmärke ja kodifitseerida komisjoni senine praktika riigiabiasjades, laiendatakse vähenduste kohaldamisala kõigile sotsiaalsete kaalutlustega ja CO₂-heite vähendamiseks seotud maksudele. Energia suurtarbijad loetakse olevat eriti ebasoodsas konkrentsiolukorras, kui elektrimaksud jõuavad teatava miinimumkünniseni. Vähendatud makse peetakse proportsionaalseks, kui ettevõtjad maksavad vähemalt 25 % asjaomastest maksudest; samas oleks ka võimalik piirata ettevõtjate osalust 1,5 %-le nende kogulisandväärtusest. Samuti tehakse ettepanek viia energia suurtarbijatele võimaldatavaid maksuvähendusi käsitlevad sätted osaliselt kooskõlla HKS-i suunistega, sealhulgas nähes ette keskkonnanähoiule suunatud tingimused.

Komisjon palub esitada märkusi selle kohta, i) kas eespool kirjeldatud meetodika on asjakohane selliste sektorite kindlakstegemiseks, mille puhul oht, et tegevus viiakse Euroopa Liidust välja, on eriti suur, leevendades samal ajal eespool määratletud riske, mis on seotud konkurentsi ja kaubanduse moonutamisega ning piisavate rahaliste vahendite puudumisega taastuvatest energiaallikatest toodetud energia toetamiseks, ning ii) milline peaks olema asjaomaste maksude minimaalne kumulatiivne tase MWh kohta, mis on vajalik vähenduste võimaldamiseks.

¹¹ Komisjoni 15. veebruari 2019. aasta delegeeritud otsus (EL) 2019/708, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2003/87/EÜ seoses selliste sektorite ja allsektorite kindlaksmääramisega ajavahemikuks 2021–2030, mida peetakse kasvuhoonegaaside heite ülekandumisest ohustatuks.

¹² Komisjoni 21. septembri 2020. aasta teatis „Suunised, mis käsitlevad teatavaid riigiabimeetmeid kasvuhoonegaaside saastekvootidega kauplemise süsteemis pärast 2021. aastat“ (C(2020) 6400 final).